

Obsah

ÚVOD	6
I. OPAVSKO, HLUČÍNSKO, PRAJZSKÁ A MORAVCI (HISTORIE A SOUČASNOST) ..	7
I.1. Slovanské počátky	7
I.2. Holasicko a středověký český stát.....	8
I. 3. Doba pobělohorská a období baroka	10
I.4. Český jazyk v tzv. „Pruském Slezsku“ po roce 1742	12
I.5. „Rakouské Slezsko“ po roce 1742	13
I.6. Počátek 19. století	14
I.7. Jazyková situace po roce 1848	14
I.8. Situace po vzniku samostatného Československa.....	15
I.9. Situace za německé nacistické okupace	17
I.10. Etnická skladba a postavení tzv. Moravců sídlících na jihu Polska a na česko-polském pomezí, na tzv. Prajzské. K problematice tzv. moravštiny.....	17
I.11. Situace po roce 1989	19
II. VÝVOJ ČESKÉHO JAZYKA A NÁŘEČÍ NA OPAVSKU A NA HLUČÍNSKU. VYČLENĚNÍ TZV. „PRAJZSKÉ“ A „MORAVSKÉHO“ ETNIKA NA ÚZEMÍ DNEŠNÍHO POLSKA.	22
II.1. 15. století.....	22
II.2. 16. století.....	22
II.3. Vývoj jazyka na Opavsku a na Ostravsku v 17. století.....	24
II.4. 18. století.....	25
II.5. 19. století.....	28
II.6. 20. století.....	29
II.7. Vývoj v poválečné době, zejména od 50. let 20. století	30
II.8. Moravci, „vzpomínky na minulost“ aneb stopy „původní“ jazykové situace	31
II.9. Laština Ondry Łysohorského	33
II.10. Česko-slovenský vliv	34
II. 11. Mluva „po našemu“	34
II.12. Některé doklady nářečních zvláštností v lokalitě Opavska a v jejím okolí	34
III. METODOLOGIE A PŘÍSTUPY	37
III.1. ROZRŮZNĚNÍ ČESKÉHO NÁRODNÍHO JAZYKA	37
III. 1.1 Teorie národního jazyka	37
III. 1.2 Co se míní tzv. jazykovými útvary strukturními?	37
III.1.3. K pojmu dialekt	38

III.1.4 Interdialekt, obecné nářečí, nadnářečí	38
III.1.5. Obecná čeština	39
III.1.6 Regiolekt.....	40
III.1.7. Existují také některá nářečí přechodová (přechodná), popř. smíšená?.....	41
III.1.8. O jádru a okraji aneb co je to jádro (centrum) a co je periferie nářečí	42
III.1.9. Idiolekt.....	43
III.1.10. A co je to hovorová čeština?.....	43
III.1.11 A jak lze rozumět označení běžná mluva (popř. běžně mluvený jazyk, řeč běžně mluvená)?	44
III.1.12. A které jazykové útvary označujeme za nestrukturní?	44
III.1.13. K pojmu sociolekt.....	44
III.1.14. Další útvary.....	45
III.1.15. Bilingvismus.....	47
III.1.16. Multilingvismus.....	47
III.1.17. Diglosie.....	47
III.1.18. Střídání, míšení a přepínání kódů	48
III.2. DIALEKTOLOGIE A METODOLOGIE JEJÍHO VÝZKUMU	51
III.2.1 Jaký je význam dialektologického výzkumu? Jak bychom takový výzkum mohli charakterizovat?	51
III.2.2. Jak vybíráme nářeční (rodilé) mluvčí?	51
III.2.3. Které etapy (fáze) nářečního výzkumu rozlišujeme	53
III.3. NÁŘEČNÍ (DIALEKTOLOGICKÝ) SLOVNÍK.....	58
III.4. NÁŘEČNÍ DATABÁZE.....	58
III.5. NÁŘEČNÍ MONOGRAFIE	59
III. 6. Co víme o ČESKÉM JAZYKOVÉM ATLASU (ČJA)?	61
III. 6.1 Nářeční výzkum pro Český jazykový atlas	61
III.6.2 Metodika	61
III. 7. SITUACE ČESKÝCH NÁŘEČÍ V NAŠEM POHRANIČÍ A NA ÚZEMÍ POLSKA .	64
IV. ČESKÉ NÁŘEČNÍ SKUPINY ANEB NÁŘEČÍ ČESKÁ	67
IV.1. Diferenciační znaky českých nářečí v širším a v užším smyslu; české interdialekty, „obecné dialekty“ a regiolekty	67
V. SLEZSKÁ NÁŘEČNÍ SKUPINA (SLEZSKÁ NÁŘEČÍ ČESKÉHO TYPU)	71
V.1. Nářečí slezskomoravská (lašská).....	74
VI. K HISTORICKÉMU VYMEZENÍ NÁŘEČÍ A K PROBLÉMATICE DIALEKTOLOGICKÉHO VÝZKUMU VE SLEZSKU (NEJEN NA OPAVSKU)	82
VI.1. Příčiny utváření nářečních rozdílů (tzv. nářeční diferenciace).....	82

VI.2. K počátkům nářečního výzkumu ve Slezsku 84

VI.3. Dialektologický výzkum ve Slezsku (zejména s přihlédnutím k výzkumu na Opavsku) ve 20. století..... 87

VI.4. K současnému dialektologickému výzkumu na Opavsku..... 92

ZÁVĚR..... 99

PRÍLOHY 105

 Příloha I. Apelativa příbuzenská a rodinná 106

 Příloha II. Každodennost v životě na Opavsku 112

 Příloha III. Učitelé, kronikáři, laici, folkloristé i vlastivědci. Lidoví sběratelé, písmáci a vypravěči 118

 Příloha IV. Obrázková příloha..... 129

 Příloha V. Mapová příloha 145

Autorka

Geograf historický zmiňuje v 9. století jako poslední z králové Holasice (Golensice) „Golensici civitates 5“ (Holasici – pět hradů). Šlo patrně o malé společenství, jehož sídla směrem k severu zasahovala ještě dnešní Ratiborcko a Hlubočava. V těchto zdrojích jsou zmiňováni sousední Opolané, kteří měli asi hradek (údajně) dvacet a domů (ne jihu) asi dokonce čtyřicet. Doklady souvislého holasického osídlení nalezneme například především na Opavsku, např. zbraně moravských bojovníků (železná sekery „Kobylčice“ z období kolem roku 900) ukazují na spojení emigrace s Velkomoravskou říší, popř. s dalšími nálezy. Podle některých zdrojů bylo v roce 874 území králové Holasice připojeno k Velké Moravě velkomoravským knížetem (pozdějišm králem Svatoplukem, který vládl v letech 869-894). Na přelomu 9. a 10. stol. tedy lze (pravděpodobně) vnímat Holasice (případně